

MĚSTO VE MĚSTĚ

procházka s Franzem Kafkou

Vítejte v současnosti i minulosti!

Na procházce navštívíte místa, kudy před víc než 100 lety chodil i jeden z nejslavnějších světových spisovatelů Franz Kafka. Jak to celé funguje?

- 1.** Na konci tohoto dokumentu najdete dvě mapy. Ty si vytiskněte, abyste se na dnešní cestě neztratili a mohli si do nich zakreslit, kudy jste šli před stoletím.
- 2.** Můžete-li, vytiskněte si také všechny ostatní stránky, které vás na procházce povedou. Na každé je část příběhu, v němž se ocitáte. A také fotografie, která Vás na daném místě přenese do minulosti a ukáže Vám, odkud se díval dávný fotograf.

➤ *Vezměte s sebou tento dokument i ve vlastním zařízení (mobilu, tabletu), protože na něm uvidíte fotografie v perfektní kvalitě i tehdy, pokud by je Vaše tiskárna nevytiskla v jemném rozlišení.*

HLEDÁ SE ODRADEK

Ondřej Buddeus
a Hans-Gerd Koch

**V místě, kde jste,
se bezmála tisíc
let rozkládala
židovská čtvrť,
které se dnes
říká Josefov.**

Židovské Město – to byl úplný šmoudrchel! Propletenec malých a větších uliček, dvorků, průchodů a domů, které si vzájemně trochu překážely, lezly na záda, protínaly se a mačkaly na sebe. Bylo to bludiště.

Před více než sto lety se ale rozhodlo, že tu žádné bludiště být nesmí. Bláznivé uličky a zákoutí musela ustoupit trochu nudné, přehledné a pravidelné síti ulic s domy. Židovské Město strhli.

Každé město se mění. Staré nahrazuje nové, obyvatelé přicházejí a odcházejí. Tak, jak se vrstvy města překrývají, překrývají se i příběhy, které se zde staly – nebo které se stát mohly.

Své o tom ví i Franz Kafka, který na Starém Městě bydlel. Od jeho smrti uplynulo 100 let, ale dodnes je jedním z nejznámějších spisovatelů na světě!

Bydlel tu taky malý, nenápadný tvoreček jménem Odradek, který si s panem Kafkou byl blíž, než byste mysleli. Odradkův pelíšek totiž byl...

Kde?

To vám příběh i procházka starým a dnešním Josefovem prozradí.

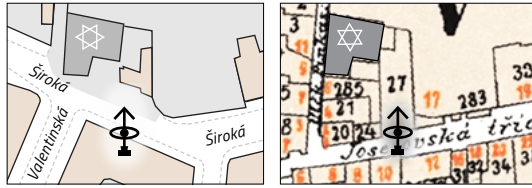
**Nejdřív musíme
Odradka najít.
Jenže kde je?**

Vezměte si list číslo 1 – Rut a zašmoudrchánek. >>>

RUT A ZAŠMODRCHÁNEK

Široká 24/4

Postavte se zády k domu, čelem ke vstupu do Židovského muzea.

vaše poloha a směr pohledu ↕
postavení a směr pohledu fotografa ■
vlevo – současná mapa, vpravo – mapa z r. 1884

foto č. 1:

pohled na vetešnictví Mojžíše Reacha v Josefovské ulici č. 15/27 v Josefově před zbořením roku 1908
foto ateliér J. Eckerta, 1906

Za touhle zdí leží prastarý židovský hřbitov. Kdysi tu býval známý krámeček vetešníka Mojžíše Reacha. Neří Odradek tady? Podívejte se.

Pan Reach uprostřed obrázku něco vypráví. Vidíte ale tu holku ve slaměném klobouku? To je Rut! Panu Reachovi nevěnuje žádnou pozornost... její tvář je trochu rozmazaná. Je to neposeda, která zákoutí židovského města i každého krámku v něm dobře zná – a taky spěchá domů. Ona i její brácha Samuel slíbili totiž mamince, že jí pomůžou vypeckovat třešně do marmelády.

Ahoj Rut! Neviděla jsi tady nějaké zvláštní stvoření?

Ale to víte, že jo! Takový malý zašmodrchánek na dvou nožkách to byl.

A kam běžel?

Neběžel... spíš tak odhupsal.

A řekneš nám kam?

To musíte hlouběji do našeho Josefova, běžel támhle a zahrnul doleva Rabinskou ulici k synagoze.

Tak hurá za Odradkem!

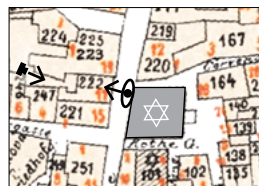
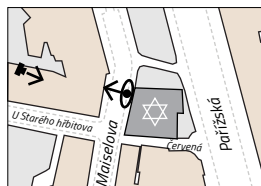

Kudy běžel Odradek? Pokračujte na adresu Maiselova 42/19 u Staronové synagogy. >>

AHOJ SAMUELI!

Maiselova 42/19

Pohled zády ke Staronové synagoze – díváme se na dům naproti ní.

vaše poloha a směr pohledu →
postavení a směr pohledu fotografa →
vlevo – současná mapa, vpravo – mapa z r. 1884

foto č. 2:
pohled do zaniklého dvora
domu v někdejší Rabínské
ulici č. 222

foto ateliér J. Eckerta, 1906

Když se Židé před tisícem let do Prahy přistěhovali, chybělo jim posvátné místo a modlitebna, takzvaná synagoga. Podle legendy kameny na stavbu Staronové synagogy přenesli až z Izraele andělé. Ti jsou ale pryč a my teď hledáme to malé, zašmodrchané stvoření! Kdo nám tady poradí?

Neviděla ho maminka, která vyhlíží Rut? Dospělí na žádné takové bytosti prý nevěří. Jejich škoda... ta nám neporadí. Je tu někdo další, kdo by nám mohl pomoci?

Z okna právě vykuknul brácha Rut, který se jmenuje Samuel.

**Ahoj Same,
co děláš?**

**Ale, nic moc... Prohlížel
jsem si knížku, ale teď
vyhlížím Rut!**

**A neviděl jsi takové
zvláštní stvoření, že
by tudy prošlo?**

**Víte, že jo? Napůl se
tady prokutálela a napůl
odskákala taková zvláštní
věc, trochu zvířátko, trochu
takový zámotek.**

**A to my právě
hledáme, to byl
Odradek! Kam
běžel, prosím tě?**

**Proběhl mezi synagogou a radnicí
a pak uhnul někam doleva. Moji
kamarádi Ábel a Otto říkali, že na
Josefov přijel zmrzlinář s jahodovou
z lesních jahod, tak jestli neběžel
za ním? Zmrzlina se prodává na plácku
na rohu Cikánovy a Masařské...**

Pokračujte na adresu Bílkova 123/5. Kudy asi běžel Odradek? >>

JAHODOVÁ PRO VŠECHNY!

Bílková 123/5

Pohled Bílkovou dál
směrem na Kozí.

vaše poloha a směr pohledu →
postavení a směr pohledu fotografa ■
vlevo – současná mapa, vpravo – mapa z r. 1884

foto č. 3:
malý plácek na rohu
někdejší Cikánovy
a Masařské ulice

foto J. Jaksch, kolem 1910

Tady je dnes jedna z nejdražších a nejluxusnějších čtvrtí Prahy. Josefov kdysi byl ale docela chudý. Co vlastně znamená chudoba? Jak vypadá někdo, kdo je chudý?

Otto a Ábel rozhodně nejsou z bohaté rodiny, stejně jako všechny děti z téhle čtvrti. Ábel je ten kluk s dírou na rameni, jeho táta živí rodinu jako dráteník. Otto tátu nemá. Bydlí jen s maminkou, která je švadlena, v malilinkatém bytě s jedinou místností, která je kuchyní, koupelnou, dětským pokojem i ložnicí. Kluci jsou nejlepší kamarádi a o všechno dobré i zlé se dělí.

Ahoj kluci, neviděli jste
tu zmrzlináře?

No jasně, že jo. Polámalo
se mu kolečko zmrzlinářského
vozíku, tak jsme mu pomohli ho narovnat
a vypočložit. Dal nám za to zmrzku a snědli
jste ji napůl. Když všechnu zmrzku prodal,
přivolal si povoz, na který všechno
naložil a odjel pryč.

A jinak se tu nic
zvláštního nestalo?

Všichni
už jsou pryč. Ale
vlastně... přeci
jen jedna divná věc:
pod zmrzlinářským
vozíkem se povalovalo
takové klubičko a jako
by olizovalo kápance ze
zmrzliny... Normálně to bylo jak
živé. Jako když kotě pije mlíko z misky.
Pak fouknul vítr a odkutálelo se pryč
takovou rychlostí, že jsme
to nedokázali chytit.

A kam se odkutálelo?

Někam tam...

... řekli kluci a ukázali směrem rovně a doprava.

Kudy běžel Odradek? Pokračujte na Kozí plácek.

STARÁ DÁMA SE SVĚTLEM A VODOU

Kozí plácek

Uprostřed Kozího plácku
– s pohledem do ulice
U Obecního dvora

Vaše poloha a směr pohledu se shodují s postavením
a směrem pohledu fotografa.
vlevo – současná mapa, vpravo – mapa z r. 1884

foto č. 4:

domy vlevo zůstaly zachovány, budovy
vpravo byly zbořeny
roku 1896

foto J. Eckert, 1895–1896

Tady se zastavil čas. Kozí plácek, jak se to tu jmenuje, tu byl od nepaměti a uhlíři a hrnčíři tu prodávali zboží. Na místě jako je toto má být světlo a možnost se občerstvit. Stará lampa, kterou vidíte na obrázku, byla obojím, pítkem i osvětlením. Ostatně pítko by na tomhle náměstí mělo být dodneška. Najdete ho?

Ta stará lampa svou velkou hlavou a malýma ručičkama pod ní připomíná zvláštní, litinovou dámu, která se rozhlíží a dobře vidí, co se kolem šustne...

Dobrý den, madam! Neviděla jste tudy projít Odradek?

Odradek? Hm... to ne, ale viděla jsem něco, co ho velmi připomínalo. Nejdřív se ke mně přikutálela taková malá, ulepená bytost... a voněla vité po čem? Po jahodách! Tak ale Odradek nevoní... Skočilo mi to na kliku a skákalo tak dlouho, dokud nezačala téct voda. Pak to hupslo do umyvadla, jako když se jde sýkorka napít a koupalo se to přesně, jako když se sýkorka koupe. A pak to skočilo zas dolů a utíkalo dál. Volala jsem na něj: Héj, kam tak běžíš, mrňousi! A ono to jen pisklavě zašeptalo, jako když zašustí listí: Utíkám k beránkovi, maticko, tam je můj kamarád a nese mi pelišek!

Jenže kde byl na starém Josefově beránek...
Kdo nám poradí?

No přece Zlatá tvář!

Kdo to je?

Uvidíte!

Pokračujte na roh ulic Maiselova a Kaprova. Kudy tam asi běžel Odradek? >>

ZLATÁ TVÁŘ A ANDĚLÉ

roh Kaprovy
a Maiselovy ul.

*Roh Kaprovy a Maiselovy
– s pohledem na Maiselovu 24/2 (rodný dům
Fr. Kafky z Maiselovy ul.)*

vaše poloha a směr pohledu
postavení a směr pohledu fotografa
vlevo – současná mapa, vpravo – mapa z r. 1884

foto č. 5:
roh Úzké a Kaprovy ulice
(1897), pohled na nárožní
kámen, nejspíše znamení
domu U Zlaté tváře
neznámý autor, foto z roku 1897

Před vámi stával rodný dům Franze Kafky. Shořel a ruinu museli strhnout, ale dochovala se stará vstupní brána. K ní postavili nový dům, který vidíte teď. I takhle zaniká staré město a nechává stopy v tom novém. Staré brány jsou vstupem do fantazie podobných míst.

U tohoto domu byla ještě jedna pomyslná brána – brána do Židovského Města! A tu střežila zvláštní, nenápadná postava – dívčí tvář, kolem které se rozestupovaly sluneční paprsky. Říkalo se jí „Zlatá tvář“.

Kolem nároží chodili lidé do Židovského Města i z něj, postávali a posedávali tu prodejci různých maličkostí. Co to prodávají? Prohlédněte si znovu i tu postavu na nároží – nevypadá jako velká sukýnka nebo šatičky, které nosí holčička s kamennou tvář a dvěma copánky? Tahle holčička, napůl bytost a napůl socha, tu stála od nepaměti...

Holčičko, jak se vlastně jmenuješ?

Ti, kdo mě neznají, říkají jen „ta kamenná“, někdo i „Zlatá tvář“. Ale já mám jméno! Jsem Eliora!

A na co tu čekáš, Elioro?

Až zase přiletí andělé do Staronové synagogy a vezmou mě s sebou.

A kam tě odnesou?

Vezmou mě do dalek, odkud jsem sem přišla. Tou dlouhou cestou před tisícem let jsem ztratila rodiče kdesi na východě. Ale vím od rorýsů, že tam na mě čekají. Rorýsi mi to přiletí každé jaro zasevelit a odnášejí na podzim moje pozdravy. A jednou s nimi přiletí i andělé a pak odsud odletím i já, jako kdybych neměla šaty z kamene, ale z toho nejjemnějšího prachového peří.

A co tu děláš celé dny?

Divám se na život kolem, na děti, dospělé i staroušky, a děti jejich dětí. Všechny jsem viděla, ale málokdo viděl mě.

A neviděla jsi dneska prohupsat kolem Odradek?

Viděla jsem ho před stoletím, viděla jsem ho i dnes. Pobíhá po téhle čtvrti mnoho, mnoho let.

A kam šel?

Ten je pořád sem a pořád tam... dneska mířil k Černému beránkovi. Je hned za vámi! Otočte se - je to pár kroků!

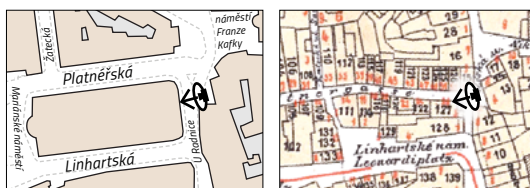
Děkujeme Elioro, my půjdeme tedy za beránkem.

Kde je Odradek? Pokračujte na adresu U Radnice 13/8.

KAVÁRENSKÝ BERÁNEK

U Radnice 13/8

Pohled na masu magistrátní budovy.

Vaše poloha a směr pohledu se shodují s postavením a směrem pohledu fotografa.

vlevo – současná mapa, vpravo – mapa z r. 1884

foto č. 6:

pohled do ústí Platněřské ulice patrně od domu č. 13 v Mikulášské ulici

foto J. Jaksch, před 1908

Tady, kde je obrovská budova magistrátu Prahy, stával Dům u Černého beránka. Do zdejší kavárny někdy zašel i Franz Kafka. Proč je beránek černý? Prý proto, že panu kavárníkovi Turnovskému tajně upíjel z šálek, které hosté nedopili.

Vidíte beránka? Stojí na rohu domu ve výklenku a kouká přímo na nás. A dělá, jako že s kavárnou pana Turnovského nemá vůbec nic společného...

Beránku, ahoj! Jakpak se máš?

Ále, jsem rozespavý jako kotě... a vyhlížím večer. Ta protivná lampa naproti mi večer nedá spát, jen svítí a svítí. Až když po půlnoci přijde lampář a lampu zhasne, je to lepší.

A co s tím děláš?

Co můžu dělat? Někdy usínám skoro vestoje. Když se ale rozhostí tma, lehnu si opatrně na bok a spím, dokud mě rozbřesk nevzbudí. Lidé to nesmí poznat. Beránek na domovním znamení přece musí stát pořád hrdě na stráži... , ale občas jsem unavený, no.

Neviděl jsi Odradka? Eliora říkala, že sem miřil.

Ale jistě, když seděl pan Kafka v kavárně, proplížil se k němu pod kavárenskými stolkami.

A jakpak to víš? Vždyť přeci do kavárny nechodíš?

Ale... vůbec ne. A kávu nepiju žádnou! To nesmějí ani ti nejospalejší beráneci. Pak by prý zčernali jako uhl. A to já bych hrozně nerad...

Jsou ještě v kavárně?

Kdepak, pan Kafka dopil kávu a vyrazil. Teda ještě hlt kávy na dně nechal... Odradek si v nestřeženou chvíli zalezl k němu do pelišku.

Do pelišku, říkáš?

Jistě, přespává přece v Kafkově klobouku!

A co na to Kafka?

Ten o tom neví!

A kam šli?

Támhle... a je to pár minut - ještě je dostihnete...

Kudy běžel Odradek? Pokračujte na roh Valentinské a Kaprovy ulice. >>>

SPRÁVNÝ KĽOBOUK NA SPRÁVNÉ HLAVĚ

roh Valentinské
a Kaprovy ulice

pohled k Filozofické
fakultě UK

Vaše poloha a směr pohledu se shodují s postavením
a směrem pohledu fotografa, i když křižovatka byla
kompletně předělána.

vlevo – současná mapa, vpravo – mapa z r. 1884

foto č. 7:
pohled na někdejší
Valentinské náměstí
na rohu Kaprovy ulice
a Josefovské třídy
foto neznámý autor

Ten veliký dům, se zeleným proužkem nahoře a bílými okny, je budova univerzity. Za každým oknem sedí v místnosti studentky a studenti a profesorka nebo docent nebo doktor filozofie jim vypráví něco z tajů vědění. V téhle budově se něco nabádali i o tom, co napsal Franz Kafka. Ale nikdy nikdo nezkoušel třeba nakreslit, jak Odradek vypadá. A my jim musíme pomoci.

Dřív tady byla tahle skrumáž domů a domků, úplné bludiště. Mezi nimi vedla různá schodiště, chodby, odbočky, půdy, průchody a průjezdy a domem se dalo prolézat jako labyrintem. Stejným labyrintem, jaký byl všude kolem v Židovském Městě. Tímhle labyrintem se procházel, hupkal, kutálel se a utíkal i náš Odradek. Kde bydlí? „Bydliště nestálé“, odpoví vám. Ale zrovna teď spí ve svém pelišku jako myška ve vetešnictví.

Kde se Odradekův pelíšek
skrývá? Najděte ten správný
klobouk na správné hlavě!

Vezměte si list číslo 8 – Pelíšek v klobouku

PELÍŠEK V KLOBOUKU

**Nemáme na tomhle
obrázku pana Kafka
v klobouku?**

**Tady raději ještě
jednou, z druhé strany.**

Tak tady je! A na téhle chytré hlavě, zachumlaný v černých vlasech tak, že o tom pan Kafka sám nemá nejmenší tušení, odpočívá po té závratné cestě i náš Odradek.

A jak náš Odradek vypadá? Jestli chcete, můžete ho zkusit zachytit kresbou nebo třeba i fotkou něčeho, co vám Odradka hodně připomíná. Nebo si ho ušmodrchat z toho, z čeho by podle vás mohl být... každý za sebe, nebo klidně i společně!

A co s ním potom? Odradka nám prosím vyfot'te a pošlete na e-mailovou adresu Židovského muzea pr@jewishmuseum.cz. My to předáme profesorstvu na univerzitě. Až si budou se studentkami a studenty lámat hlavu s tím, co že to ten Odradek vlastně je a jak si ho nejlépe představit, pochopí, že bez fantazie a cesty starým Židovským Městem to nepůjde. Protože v něm je ukryta minulost Prahy a Praha se ukrývá i v jeho minulosti. A pan Kafka, který zemřel před sto lety, se na vás bude z minulosti šibalsky usmívat.

A jestli máte chuť přečíst si, co Odradkovi napsal Franz Kafka, podívejte se na další stránku.

Franz Kafka

STAROST HLAVY RODINY

Jedni říkají, že slovo Odradek je slovanského původu, a na základě toho se snaží dokázat, jak bylo utvořeno. Jiní opět soudí, že je původu německého, slovanské jazyky je prý pouze ovlivnily. Z nejistoty obou výkladů lze však snad právem usuzovat, že správný není ani jeden z nich, zejména když žádný neodhaluje smysl toho slova.

Nikdo by se samozřejmě takovými studiemi nezabýval, kdyby doopravdy neexistovala bytost zvaná Odradek. Předně vypadá jako plochá, hvězdicovitá cívka na nitě a skutečně se zdá, že je nitěmi potažen; budou to ovšem jenom zpřetrhané, staré, navazované, ale i zauzlované kousky nití nejrozličnějšího druhu a barvy. Avšak není to pouhá cívka, z prostředka hvězdice vychází malá šikmá hůlka a k této hůlce se pak v pravém úhlu pojí ještě jedna. Pomocí této druhé hůlky na jedné straně a jednoho z paprsků hvězdice na druhé může to celé stát zpříma jako na dvou nohách.

Člověk je skoro v pokušení domnívat se, že tento útvar mívá dříve nějakou účelnou podobu a teď je jen polámán. Tak tomu však patrně není; alespoň tomu nic nenasvědčuje; nikde nejsou vidět žádné pahýly nebo stopy lomu; jako celek se to sice zdá nesmyslné, ale svým způsobem uzavřené. Ostatně nic bližšího o tom nelze říci, neboť Odradek je neobyčejně pohyblivý a nedá se chytit.

Pobývá střídavě na půdě, na schodišti, na chodbách, v průjezdu. Někdy se neukáže celé měsíce; to se asi přestěhoval do jiných domů; ale potom se přece jen s jistotou opět vrátí do našeho domu. Někdy, když vyjdete ze dveří a on se zrovna opírá dole o zábradlí schodů, máte chuť ho oslovit. Nekladete mu samozřejmě otázky, nýbrž jednáte s ním – už jeho titěrnost k tomu svádí – jako s dítětem. „Jakpak se jmenuješ?“ zeptáte se. „Odradek,“ řekne on. „A kde bydlíš?“ „Bydliště nestálé,“ řekne a směje se; avšak je to smích, jaký lze vydávat bez plic. Zní to asi jako šelestění spadlého listí. Tím obyčejně rozprávka končí. Ostatně ani těchto odpovědí se vám nedostane pokaždé; často dlouho mlčí jak dřevo, jímž se zdá být.

Marně se ptám, co s ním bude. Cožpak může umřít? Vše, co umírá, míválo předtím jakýsi cíl, konalo cosi a tím se opotřebovalo; u Odradka tomu tak není. Že by se snad tedy jednou i mým dětem a vnoučatům kutálel pod nohama ze schodů dolů a tahal za sebou nit? Nikomu arci zjevně neškodí; avšak pomyšlení, že mě snad i přežije, je pro mne téměř bolestné.

přeložil Vladimír Kafka

Franz Kafka, *Povídky*, Praha: Odeon, 1990, s. 145–146.

Zde zakreslujte svojí cestu.

MAPA současné a z roku 1884

